

Punakaartin aktivistit ja Wiaporin kapina 1906

Mirjam Nordström 11.9.2025

Mistä kaikki alkoi

- Sukututkimus vuosina 2005-2009
- Vaarini kohdalla löytyi henkikirjoista maininta: Mannen varit på fängelse
- Veljentyttö löysi sanomalehtiartikkeleita Digiarkistosta
- Kirjoitettu frakturalla
- Kirjoitin ”selkokirjaimin”
- Löytyi mielenkiintoinen tarina Punakaartin aktivisteista ja vaarista 1900-luvun alusta, satoja työtunteja
- Aktivistit suorittivat uskomattomia tekoja saavuttaakseen päämääränsä eli saada työväenluokalle enemmän vaikutusmahdollisuuksia

Tarina kehittyi

Nikolai Bobrikov

- Vaari muutti moneen kertaan Helsingin ja Tampereen välillä, lopullisesti takaisin Helsinkiin 1902
- Sai Työväenyhdistyksen talolla kipinän liittyä punakaartiin parantamaan köyhälistön oloja
- Venäjältä tuli 1902 käsky, että jokaisen suomalaisen miehen on osallistuttava Venäjän kutsuntoihin
- Suomen armeija-aika oli 3 vuotta, Venäjällä 5 vuotta huonoissa olosuhteissa
- Kutsuntalakkoja, kutsuntamellakka 1902 Senaatintorilla
- Miehet kieltäytyivät kutsunnoista, kirkkokin osallistui
- Osa senaatista lähetti keisarille mielistelevän kirjeen
- Kerättiin nimiä kutsuntojen peruuttamiseksi, nimelistaa ei edes vastaanotettu
- Nikolai Bobrikovin ajan sortokausi, yritti venäläistää suomalaiset, lopulta Eugen Schauman ampui 4.6.1904

Punakaartin lentävä osasto

- Perustettiin kansalliskaarti ylläpitämään järjestystä. Akateemiset eivät pitäneet työväen kaartista, he perustivat oman suojeluskaartin
- Vuonna 1905 marraskuussa suurlakkokomitea antoi Tampereella julistuksen, joka oli painettu punaiselle paperille. Siitä punakaarti sai nimensä
- Punakaartiin muodostui aktivistiryhmä, lentävä osasto
- Alikapteeni Johan Kock ja Kaarlo Luoto kaartin vetäjinä, erityisesti Luoto toimi aktivistien tekojen suunnittelijana, heidän välillään oli ristiriitoja
- Punakaartilla oli Siltasaarella oma toimisto ja käytössä myös Boldtin huvila Eläintarhassa, jossa johto kokoontui ja kaartilaiset oleilivat odottaen toimintakäskyjä

Työväenyhdistyksen talo Yrjönkatu 27

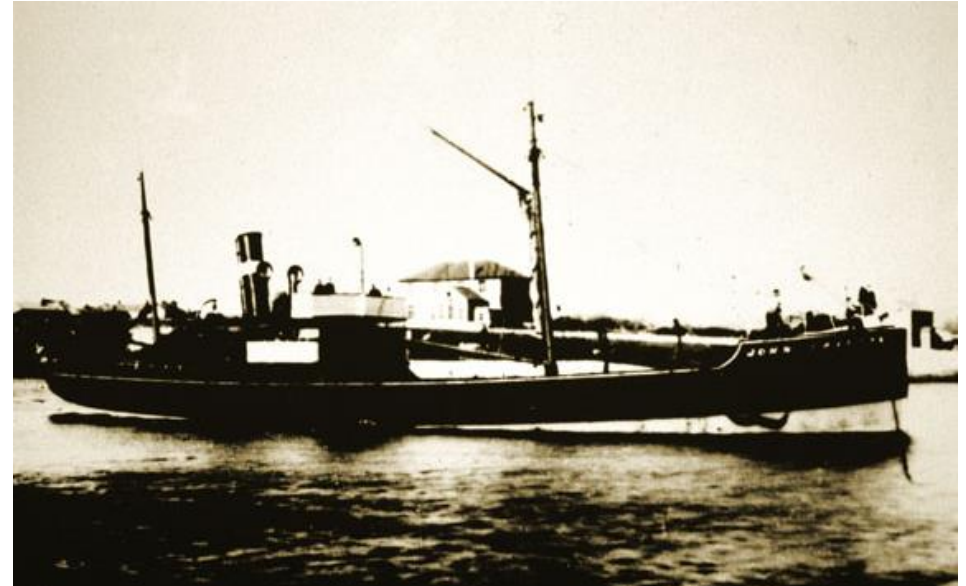
Terroritekoja

- Aktivistit halusivat vapauttaa Suomen Venäjän vallan alta
- Turussa kauppias Rosslinin dynamiittikellarin ryöstö uudenvuodenyönä 1906
- Venäjän valtionpankin ryöstö helmikuu 1906
- Kauppias Julius Tallbergin Mäkkylän dynamiittikellarin ryöstö heinäkuu 1906
- Siltasaaren mellakka elokuu 1906
- Punanotkonkadun poliisiaseman pommi syyskuu 1906
- Kaupunginviskaali Otto Romillo Albrechtin talon räjäytys Siltasaarella syyskuu 1906 (seuraava yö)
- Yhdyspankin ryöstö syyskuu 1906
- Kymin tehtaan kasöörin ryöstö toukokuu 1907

Punanotkonkadun poliisiasema

- Hankittiin aseita kaikkialta kapinaa varten, SS John Graftonilla kuljetettava suuri aselasti paljastui, laiva jouduttiin upottamaan
- Venäjä hävisi Japanin sodan (1904-1905), kansa syytti siitä keisarin itsevaltiasta johtamistapaa, syntyi levottomuuksia
- Pietarin verisunnuntai 22. tammikuuta 1905, jolloin 140 000 työläistä marssi rauhallisesti Talvipalatsiin vaatien työaikalainsäädännön aikaansaamista
- Keisari ei ottanut marssijoita vastaan
- Sotilaat avasivat tulen ja ampuivat satoja ihmisiä, joukossa myös naisia ja lapsia
- Punakaartin päällikkö Johan Kock määräsi suurlakon 1906
- Lakon loputtua loppui venäläistämiskausi ja Keisari antoi marraskuun manifestin, jolla peruutettiin venäläistämiskauden määräykset

Wiaporin kapina 1906

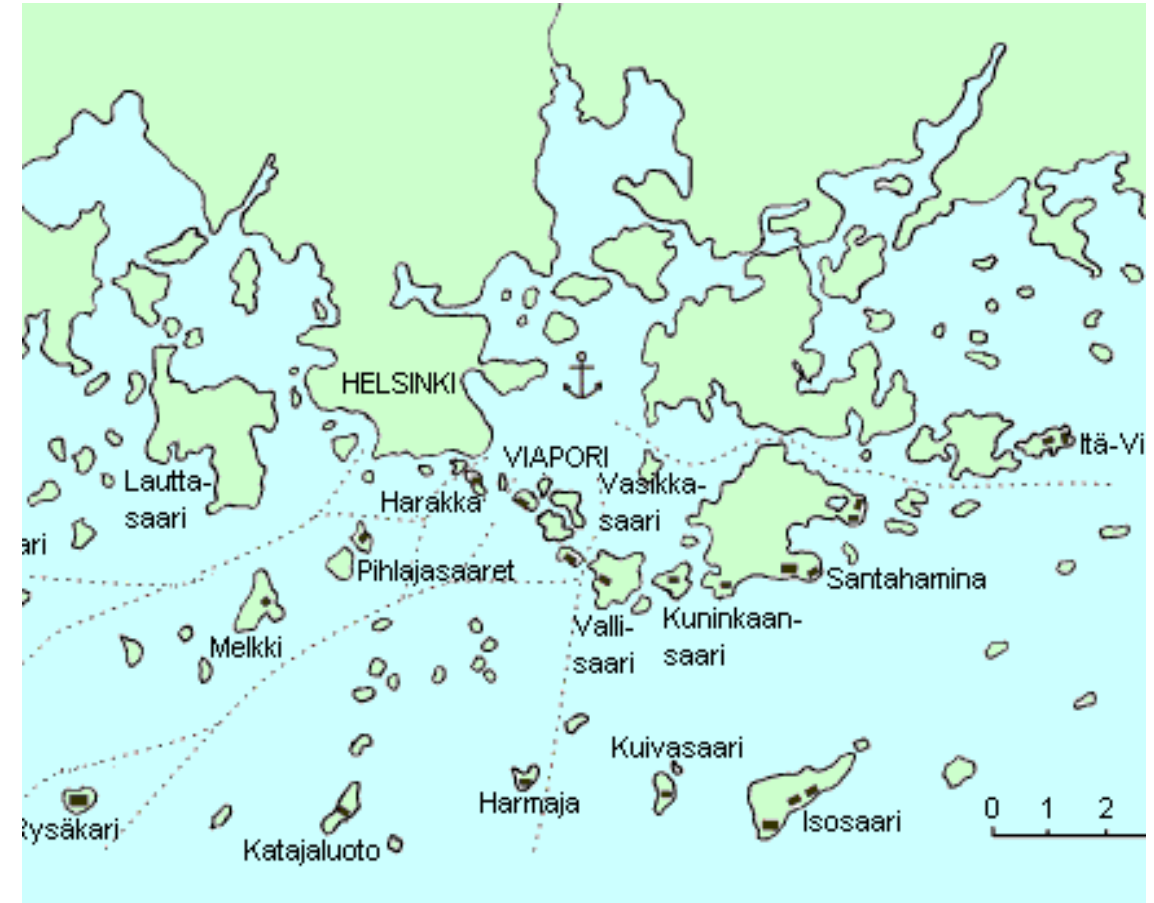
- Suomen suuriruhtinaskunnan säädyt hyväksyivät uuden valtiopäiväjärjestyksen 29.5.1906
- Työläisille ja muille säätyjen ulkopuolisille luvattiin yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, myös naisille, toteutui heinäkuussa 1906
- Kansan tyytymättömyys kasvoi, haluttiin syöstä tsaari vallasta, maanalaiset sotilaskomiteat ja taisteluryhmät kokoontuivat, perustettiin salainen kirjapaino
- Johan Kock, Otto Ville Kuusinen, Yrjö Sirola ja Mitrofan Mihalitsenko valmistelivat Wiaporin kapinaa, jonka piti alkaa elokuun puolivälissä
- Mukaan liittyivät myös Wiktor Tsernov ja Jevno Azev, jotka olivat ohranan ilmiantajia
- Kapinan piti alkaa Kronstadtin ja Wiaporin linnoituksista, Pietarhovi piti tuhota, Itämeren ja Mustanmeren laivastojen piti liittyä mukaan
- Suomalaisen punakaartin tehtäväksi annettiin Viipurin valloitus, sitä kautta päästäisiin Helsinkiin

Johan Kock

Wiaporin linnoitus

- Wiaporin linnoitus oli tärkeä tukikohta Helsingin edustalla, linnoitusalue sisälsi 13 saarta
- Helsingin punakaarti ja Sosiaalidemokraattisen puolueen ääriryhmät suunnittelivat Wiaporin kapinaa
- Kapina suunniteltiin alkavaksi elokuun puolivälissä
- Venäläiset miinamiehet puhuivat varomattomasti ja ohrana varoitti linnoituksen komendantti Vladimir von Laimingia
- Hän komensi miinamiehet miinoittamaan saaren ympäristön, mutta miinamiehet kieltäytyivät
- Miinamiehet riisuttiin aseista ja vangittiin

Vladimir von Laiming

- Tykkimiehet raivostuivat ja miehistön ja upseerien välit kiristyivät äärimmilleen
- Tykkimiehet järjestivät kapinakokouksen
- Upseerit pelkäsivät aseellista yhteenottoa ja päättivät pidättää tykkimiehet
- Tykkimiehet ehtivät ennen ja yrittivät vapauttaa miinamiehet 30.7.1906, mutta eivät onnistuneet
- Saarilla vallitsi jännittynyt mieliala
- Aleksandr Dmitrijevits Notara oli Ison Mustasaaren välisellä sillalla, kun kapinalliset ampuivat hänet ja heittivät ruumiin mereen. Se ei kuitenkaan uponnut, vaan miehet joutuivat nostamaan ruumiin uudelleen ylös ja sidottuaan kiven kaulaan, he veivät ruumiin kauemmas merelle

- Kapinallisten johtomiehiä istui kasarmin pihalla tupakalla, he kuulivat miesten keskustelevan kapinasta jo nyt. He varoittivat kapinallisten johtajaa Sergei Tsionia, joka tajusi, että miehet kävivät niin kuumina, että kapina uhkaa alkaa liian aikaisin
- Hän odotti vahvistusta lisäjoukoista Kronstadtin linnoituksesta, joten kapina ei saisi alkaa vielä
- Tsion lähti Suomenlinnasta laivalla Helsinkiin tavatakseen Johan Kockin, punakaartin johtajan, joka oli luvannut lähettää punakaartin miehiä Wiaporin kapinallisten vahvistukseksi
- Tsion ei löytänyt Kockia ja vetäytyi parin luutnantin, Arkadi Jemeljanovin ja Jevgeni Kohanskin kanssa Työväenyhdistyksen talolle hiomaan kapinasuunnitelmaa
- Kaikista Tsionin rauhoitteluyrityksistä huolimatta heinäkuun viimeisenä päivänä klo 12 yöllä Helsingin kalliit alkoivat vavahdella tykkien jylinästä

Sergei Tsion

- Sotilaat olivat aloittaneet kapinan kaksi viikkoa liian aikaisin
- Tsion kirosi raskaasti ja lähti juoksemaan luutnanttien kanssa kohti rantaa
- He ”lainasivat” kalastajaveneen ja soutivat Wiaporiin
- Pahaksi onneksi soutaja souti erehdyksessä Mustasaaren rantaan, joka oli hallituksen joukkojen vallassa
- Tsion huomasi virheen ja esitteli heidät lehtimiehinä
- Kock etsiskeli nyt Tsionia, hän tajusi, että kapinallisilla ei ole valmista suunnitelmaa, eikä johtajaakaan
- Hän määräsi 80 miestä junaradan rikkomiseen Riihimäelle
- Osa miehistä lähti hakemaan Katajanokan kasarmilta lisää aseita

Katajanokan kasarmi

Venäläisiä jalkaväen sotilaita vartiossa Katajanokalla

- Hallituksen joukot eristivät Katajanokan
- Punakaartin miehet onnistuivat kuitenkin toimittamaan aseet punakaartin päämajalle marssimalla jonossa päävartion ohi 150 miehen voimalla, kullakin 30 kivääriä sylissä, saappaat ja taskut täynnä panoksia
- Miehet odottelivat Eläintarhassa Boldtin huvilalla toimintakäskyä
- Puolenyön jälkeen heidät marssitettiin Hietalahden rantaan ja kuljetettiin Vyzel-laivalla Kuninkaansaareen
- Puolen yön aikaan Kuninkaansaareen nousi Maata ja Vapautta lippu salkoon
- Kapinallisten hallussa oli Kuninkaansaari, Vallisaari, Susisaari ja Kustaanmiekka

Venäläisiä jalkaväen joukkoja Mariankadulla

- Isosaari, Pikkusaari ja Santahamina olivat hallituksen joukkojen hallussa
- Harakka ja Länsi-Mustasaari olivat puolueettomia
- Taisteluja käytiin saarilla, kapinalliset olivat saaneet haltuunsa suuren osan saarten aseistuksesta
- Kapinalliset yrittivät saada Suomen Punaiselta Ristiltä lääkinnällistä apua
- Kenraalikuvernööri Nikolai Gerard lupasi, mutta komentaja Anton von Saltza kielsi jyrkästi kuoleman uhalla, joten yksikään lääkintäihminen ei uskaltanut tulla auttamaan
- Kapinalliset pommittivat Isoa Mustasaarta, jossa komentajan päämaja sijaitsi
- Hallituksen joukot olivat pulassa ja komentaja Laiming pakeni kellariin

- Hallituksen joukot olivat sekaisin ilman komentajaa
- Punakaartilaisilla olisi ollut hyvä paikka vallata saaret, mutta kapinalliset odottivat lisäjoukkoja Merikasarmilta ja Kronstadtista
- Taistelulaiva Tsesarevits otettiin vastaan hurraten
- Luutnantti Jevgeni Kohanski astui laivaan ja kertoi kaikkien joukkojen sijainnin, samoin aseistuksen
- Hän joutuikin ansaan ja hänet pidätettiin
- Merelle ilmestyi lisää taistelulaivoja, Rossia, Slawa, Almas....

Taistelulaiva Tsesarevits

- Lappeenrannasta lähetettiin junalastillinen hallituksen sotilaita avuksi Wiaporiin. Sotilaat heittelivät aseita ja ammuksia vaunun ikkunoista maastoon, he eivät halunneet osallistua
- Seuraavana aamuna piti lähteä toinen juna kohti Helsinkiä, mutta vain upseerit saapuivat asemalle
- Lopulta hallituksen joukkoja saatiin kasattua Helsinkiin, mutta ne eivät päässeet Wiaporiin, sillä kapinallisten hallussa oli kaikki veneet
- Kapinallisten tykistökeskitys teki suurta tuhoa Laimingin asemiin, nostettiin valkoinen lippu
- Äkkiä Kuninkaansaaren suunnalta kuului kova pamaus

Kasakkajoukkoja sähkölaitoksen edessä Hakaniemessä

Kuulan matka

- Kuninkaansaarella lenteli ilmassa multaa, kivenmurikoita, betonijärkäleitä, räjähdysaineiden jätteitä ja ihmisiä. Ilma täyttyi irtomaasta, puusäleistä ja pölystä
- Hengissä selvinneet miehet pakenivat verissä päin Vallisaareen
- Osa kapinallisista yritti pelastautua veneillä tai uimalla mantereelle. Moni hukkui matkalla.
- Kapinallisten rivit olivat aivan sekaisin
- Kasarmirakennuksesta oli pamauksen jäljiltä vain korkea hirsi- ja hiekkakasa, täynnä ruumiita

Venäläisiä sotilaita

- Suomalaiset punakaartilaiset olivat olleet ruokailemassa kasarmilla, kun kallion sisällä olleessa ruutikellarissa pamahti.
- Ruutikellarissa oli ollut lähes kuusikymmentätuhatta kiloa mustaa ruutia
- Ruutikellarin ovi oli ollut auki ja tykinkuula oli osunut ammusvarastoon sisään
- Miehillä tuli kiire kaivaa oja paloalueelle, ettei tuli leviäisi muutaman metrin päässä olevaan varastoon, jossa oli pommeja ja räjähdysaineita. Varaston räjähdys olisi poistanut Helsingin maailmankartalta

Loukkaantuneita kapinallisia tuotiin laivalla Viaporista

- Hallituksen joukot piirittivät kapinallisten hallussa olevat saaret
- Eteläsatamaan ankkuroitui höyrylaiva Sweaborg, jolla tuotiin loukkaantuneita kapinallisia
- Pohjoissatamaan loukkaantuneita toi Bomba-laiva
- Laivasta laskeutui keltatakkisia sotilaita kiväärit käsissään
- Heidän perässään käveli kymmeniä haavoittuneita kapinallisia
- Totisia kapinavankeja vietiin Uudenmaan kasarmille
- Kapinan johtajana toiminut luutnantti lähti Mystrel höyrylaivalla sadan viidenkymmenen miehen kanssa kohti panssarilaiva Tsesarevitshia neuvotellakseen armahdusta suuriruhtinas Aleksanterilta, mutta armoa ei tullut

- Kaupunki on kuin pommituksen jäljiltä, kaikkialla oli särkyneitä ikkunoita
- Kuninkaansaaren räjähdys oli ollut niin kova, että muutama lapsi oli pudonnut ikkunasta
- Wiaporin tuhot ovat suuria ja tulitus jatkui saarilla
- Laivastosta, Santahaminasta ja Harakasta pommitettiin kapinallisia joukkoja
- Tilanne oli niin tukala, että toinen elokuuta kapinallisten oli pakko antautua
- Taistelua oli kestänyt kuusikymmentä tuntia

Ambulanssi

- Wiaporin kapinallisten antauduttua hallituksen joukot pidättivät yhdeksänsataa sotilasta
- Hallituksen sotilaat pistivät kapinalliset riviin, ottivat heidän aseensa ja potkivat ja löivät raivoissaan omilla aseillaan aseettomia miehiä
- Santarmieversti Nikiforow kulki miesjoukon edessä merkiten liidulla ne kapinalliset, jotka hän tunnisti vaarallisiksi johtajiksi
- Heidät teloitettiin hirttämällä
- Noin yhdeksänkymmenen miehen todettiin syyllistyneen valtionpetokseen
- Lähes satakolmekymmentä kapinallista lähetettiin Moskovaan Butyrkan vankilaan, jossa olot olivat katastrofaalisen surkeat
- Loput, yli seitsemänsataa miestä joutuivat pakkotyölaitokseen tai kurikomppaniaan.

Venäläistä sotaväkeä

- Kapinallisia avustaneita punakaartilaisia vangittiin sata
- Kuolleita ja teloitettuja oli 150
- Mantereella olleita punakaartilaisia syytettiin avustamisesta kapinaan ja heitä joutui kuritushuoneeseen lähes 80, mutta he olivat tyytyväisiä saadessaan rangaistuksensa Suomen lakien mukaan

*Kapinalliset halusivat vain
maata ja vapautta*

Kiitos

Pidätetty kapinallinen

